

Dirk Derom

De binaire belofte van bitse tijdschriften

En ook over digitale amnesie en digitale dissonantie.

Over de beloftes van digitale tijdschriften, over de zoveelste afkondiging van de toekomst en het verleden van print, over technologie als dienst en over het koesteren van afwijkende kronkels. Dat kan men lezen in onderstaande tekst. Je zal hier niet lezen hoe we print moeten vervangen door digitale print, noch vind je een ellenlange lofzang aan deze of gene verschijningsvorm van literatuur. Wél staat er een relaas omtrent het verruimen van een literair landschap en het vermijden van een digitale turf die enkel sterke jongens kunnen torsen. Want nu technologie niet langer een kloeke beperking opdringt, is het tijd om de vernieuwing te laten kiemen door verstandig en op lange termijn te denken over de digitale vlucht vooruit. En die digitale vlucht vooruit is te vinden in wild gras, scherpe wind en kleine kieren. Of anders: een digitaal tijdschrift is een schier aan mogelijkheden, zo lang men het niet korft, de ene braaf, de andere opstandig, maar alle bruisend woorden laat printen

De afgelopen tijd werd wel eens verkondigd dat een boek niet langer hoeft en dat iedereen wacht, met tablet in de hand, op de nieuwste digitale publicatie van schrijver en dichter. Alles online, weg van de boekenplank, zoiets heet vooruitgang. Een literair tijdschrift met enige ambitie staat enkel recht als het dwarrelt in bits en haar letters niet langer bevroren in boeken en stof. Het code-woord is hier 'interactiviteit', soms ook wel 'gepersonaliseerde web experience' of sporadisch ook wel 'cloud storage'. Niets dat bits is kan verloren raken, alles zit in de wolk en het digitaal net spant zich over de literaire aanslagen op het toetsenbord. Vandaag is alles wat er gestrooid, geroepen en gebazuind wordt met ware doodsverachting verzameld in grote digitale dozen, die heftig en vol vuur de zolen van onder het lijf lopen om de radars te doen draaien. Knoeien met papier en een gelijmde kaft, dat is van gisteren, vandaag is er enkel nood aan een hel scherm, zo schoon, waar parels voor elk zwijn liggen te wachten aan de kant van onze digitale snelwegen.

Het is waar, het is waar, je bestaat op het internet, *Gierik & NVT* kom je daar ook wel eens tegen en de lezers dwalen tegenwoordig virtueel, op Facebook, Twitter, Google+, de online bibliotheek, CultuurNet en op een zonnige dag ook op straat, in cafés met hop en een lief, en sommigen met lief op het net. De conclusie wordt dan vaak geheimzinnig als een vraag geformuleerd: een boekenliefde kan men toch beter in en op het net bedrijven?

En zo'n vraag, die in essentie een stelling is, kan je enkel beantwoorden met een mondvol 'Ja!'. Het is zo, een literair tijdschrift dat ook virtueel kronkelt, zit geduldig te wachten op een bezoeker die pagina na pagina brokken tekst consumeert. Een evidentie nu iedereen luidkeels knalt op de digitale snelweg.

Maar wat wordt er vandaag toch geleverd over die digitale snelweg? Belofte na waanbeeld spenen we ons van sterke digitale modellen. Vaak graatmagere modellen, want er is geen geld om eten te kopen en uitzonderingen kopen digitale boeken want iedereen trekt het van het net en leest het stiekem via torrents. Desondanks verkondigen die modellen met luide stem dat technologie de malaise in de literaire interesse kan tegengaan. Hoewel, sommigen zijn cynischer: als het geen kloek tegengif blijkt, zal het alvast minder zilveren geldstukken vergen. Jawel, ook dat durft men afkondigen. Want eens een digitaal gebouw neergezet, vraagt het slechts verf en je bent klaar. Toch?

Tot slot zijn er anderen die vrezen dat een afgeleijnd formaat knecht. De stelling in dit stuk schrijven deelt die vrees, maar evenzeer de volgende hoopvolle verklaring: technologie laat net méér dissonantie toe dan ooit voorheen. Binnen een kundige digitale constructie, door X of Y opgetrokken, kan men, als diezelfde men wil, plaats laten voor afwijkende, verfrissende, storende, uitdagende,

vervelende en scherpe literaire expressies. Dit vraagt een 'dienend model', een technologische structuur, waar de bouwheer zich tot de belangrijke kosten op lange termijn richt en de kosten, die digitale vernieuwing tegenhoudt, overneemt. Een dienend model is meer dan en schoon laken over dezelfde tafel (weliswaar met andere soepborden). Een dienstverlening bestaat erin om te weten wat en vooral wat niet centraal beheerd hoeft te worden. Of nog anders uitgedrukt: dissonantie kan, zo lang men wilt dat er af en toe een stevige wind over het veld trekt.

Een digitaal tijdschrift kan wel eens krachtig kreunen!

Stelling: een tijdschrift bestaat enkel online, mensen bezoeken het in de nacht, brave zielen tijdens de dag en hare majesteit de server draait lustig de ene pagina na de andere door de digitale darm. Een redacteur op zijn beurt kan op een verloren ochtend een artikel online zetten, waar argusogen het nog diezelfde dag van het net plukken (en printen het vaak uit, met wat verkleuring, want de inkt is bijna op, maar laten we daar niet op ingaan). Schitterend staaltje technologisch vernuft, 'kill the middleman', en alles is met snelheid en precisie afgeleverd op het digitale bord van de lezer. Geen distributiekosten, makkelijk te onderhouden, snel, veilig en met allerlei bellen kan je luid brullen op sociale netwerksites. Vooronderstelling: vooruitgang, dat houdt je niet tegen. Tweede vooronderstelling: technologie is altijd beter, makkelijker, sneller en scherper.

Helaas is het allemaal niet zo eenvoudig. Het is duidelijk: iedereen kan een blog opstarten. Velen slagen er wel in om snel een website in elkaar te boksen en het is niet zo lastig om alles in één ruk naar sociale netwerken door te pompen. Het is de eenvoud zelve om nieuwsbrieven, RSS-feeds, het streamen van video, alternatieve betalingssystemen, abonnementen, reclame... op een website te installeren. Als je vervolgens zegeviert in de strijd met het verschillende 'rendering' van browsers (cf. Internet Explorer, Google Chrome, Firefox...), de verschillende resoluties (smartphones, tablets en alle varianten van beeldschermen) en de verbetering van de serversnelheid, is een digitaal tijdschrift klaar om zich vol vertrouwen in bits uit te drukken. Mocht het daar maar bij blijven.

Laten we echter niet vergeten dat een literair tijdschrift meer probeert te zijn dan een tijdelijke blog

van een bakvis wier kwelgeesten sporadisch doch enthousiast op het net gegooid worden. Een literair tijdschrift wil blijven leven, langer dan haar schrijvers, ook in het geval waar schrijvers enkel fotonen als expressie afleverden. En dan besef je: het karkas van een digitaal tijdschrift blijkt nog steeds minder robuust dan haar fysieke broer. Verwondering, gestommel op zolder, maar heus: de digitale broer is nog lang de kinderschoenen niet uit.

Een vergelijking. Een geprinte versie van een literair tijdschrift bewaren vergt: een doos (liefst zuurvrij, hoewel een schoendoos ook wel werkt), een droge ruimte en een goede ziel die de doos wilt bewaren. Vele lezers zullen zich in dit profiel herkennen, bibliofielen hebben namelijk altijd wel een hoek vrij voor de volledige en oorspronkelijke editie van een literaire schriftuur. Een bewaring van een digitaal literair tijdschrift op haar beurt vereist: XML-containers, ronkende XML-outputs, batch imports, OAI PHM, aggregators, enkele Fedoraservers, data conversies, checksums, backups op minimum drie fysiek gescheiden plaatsen. Sterker, als we het echt goed aanpakken, mag je daar nog beschrijvingsmodellen voor audiovisueel materiaal en tekstmateriaal aan toevoegen, die hopelijk na implementatie compatibel blijken met de beschrijvingsmodellen van aggregators en allerhande interessante databases. Bovendien mag je duiken in het verbinden van allerhande open source bewarings-, ontsluitings- en archiefsystemen... Het aantal lezers dat al deze kenmerken op de keukentafel klaarliggen heeft, mag ons altijd contacteren.

Voorgaande toont aan dat we al te vaak een en ander vergeten als we het hebben over digitale tijdschriften. Lezen in een hoekje, met de iPad of krant, is niet het enige aspect van een tijdschrift. Dat tijdschrift wegleggen en over 10 jaar nog eens ter hand nemen en de tekst opnieuw kunnen lezen, is voor een geprinte versie makkelijk en valt uit elkaar in volgende stappen: sta op uit je zetel, loop naar de kast, zoek het exemplaar, neem een ander exemplaar, passeer voor een cognac, ga terug naar de zetel en begin te lezen. Voor een digitale versie betekent dit: bewaar de tekst in een database, onderhoud de database gedurende 10 jaar, herschrijf je software ten minste drie keer, converteer het bestand naar een formaat dat je over 10 jaar nog kan lezen, zorg dat de server niet stuk gaat, zorg dat de website niet gehackt

wordt, betaal je internetverbinding tijdig, ga naar je boekenkast en neem een geprint exemplaar.

Zoals gezegd, een digitaal platform beginnen is kinderspel. Maar dat platform laten opgroeien, vraagt geduld en veel geld. Geld en bijgevolg schaalvergroting: klinkt als 'samen bouwen', liefst met de hulp van een partner met zachte stem, die de dingen in rust en kalmte bij elkaar haspelt. Met neuzen in de goede richting staat er plots een centraal georganiseerd systeem dat werkt, waar elkeen op inhaakt en waar men met recht en reden trots over kan zijn. Fase 1: Bij de lancering is iedereen tevreden, fase 2: enkele maanden later wat dissonante stemmen, fase 3: jaren later zijn die stemmen weg en is er nog wat overschot in de kring van grote mensen. Een groots centraal georganiseerd systeem, beheerd door een beperkte groep, waar een tijdschrift zich moet aanpassen aan het ontwerp (en niet omgekeerd) lijkt aantrekkelijk, maar het verhuult nauwelijks de neiging tot controle en machtspositie van degenen die afhankelijk worden van het systeem.

De fout bestaat erin dat een literair tijdschrift niets kan aanvangen met centraal georkestreerde systemen. Een dienend gedecentraliseerd model anderszijds, dat de complexe taken als dataconversies, aggregaties, archivering, beschrijvingsmodellen en checksums op zich neemt, nu dát zou handig zijn. Dan mag men alvast mijn neus bij de richting steken, net als de rijkelijke neuzen van onze redactie.

De kieren van een dienend digitaal tijdschriftenplatform

Wat we écht niet nodig hebben is de uitvinding van het wiel. Niet nodig is een allesomvattend systeem waar archief, back-up en ontsluiting centraal beheerd en gedirigeerd worden. Zo'n ontwerp is weliswaar sterk, schaalbaar, krachtig en robuust, net als de vele munten die er jaarlijks invliegen (met restproduct 'print'). Wanneer een tijdschrift het plots in het ijle hoofd haalt om buiten de lijnen te kleuren, sta je in zulk centraal denken kaalgeschoren op de wei zonder wintersokjes. Een centraal bestuurd systeem waar controle als een paal staat, laat immers niet toe om sterk afwijkend te zijn, om anders te zijn.

De oplossing is eenvoudigweg: men mag de nieuwsoortige, kromme twijg niet snoeien door onverwijd een log systeem door de kelen te gieten. Wél moet men lokaal denken. Kort door de bocht: tijd-

schriften laat men best gedijen en er borrelt wat belieft, geef ze een pen (en geen pennendoos voor kleine pennen). Want is het nu audio op tekst, tekst op audio, tekst getrokken uit bits en bites, video bovenop audio met wat woorden ertussen, of zij het software met een tekstuele creatieve homunculus? Een goed ontwerp van een kundige bouwheer kan zoiets enkel met een weemoedige glimlach aansporen tot nog meer dissonante geluiden. Dissonantie, het toejuichen van afwijkend gedrag met woorden scherp als een mes, is voer voor gesprekken. Als dat niet meer kan, kan men maar beter tijdschriften als geheel uitdoven. Een lokaal bestuur dan maar, met een waardige autonomie en een koepel die de middelen biedt om in stinkende beekjes en onbekende poelen te gaan vissen. Is het niet dat wat men zoekt in nieuwe vormen van literatuur? Of denken we nog steeds in klassieke tijdschriften, nummer na nummer, waar tekst tekst is en beeld beeld. Of willen we suggesties als warme lucht laten stijgen en aanvaarden we dat creativiteit aan de basis ligt van nieuwe wegen?

Technologie als het stimuleren van dissonante stemmen

Het uitklaren van een dienend model breekt men op in twee wederzijds afhankelijke en betrokken partijen. Waar tijdschriften de melkboeren van creativiteit zijn, kan een dienende koepel brandstof leveren. Of meer technisch vallen alle klassieke archiveringstaken voor de rekening van een koepel, net als back-upsystemen en aggregatie. Een enkeling kan immers deze hoogst technische zaken niet bufferen, dat vraagt meer dan een wei en best dure stallen. Diezelfde koepel levert een systeem dat in de achtergrond dataconversies van de verschillende media uitvoert, XML-containers opbouwt, opdat de data contextueel leesbaar blijven, voert regelmatig checksums door, opdat de data niet corrumperen, aggregereert alles wat in het netwerk opduikt, biedt beschrijvingsmodellen voor de doe-het-zelvers aan, maar evenzeer biedt het stabiele en kleinschalige content management systems aan, die gekoppeld zijn aan de archiveringsfunctie. Op die manier blijft het netwerk op de hoogte van wat er op deze diensten surft. Het levert met andere woorden diensten af om alle online functies te vervullen zonder hierbij de gebruiker te verplichten dit of geen systeem te gebruiken, of een welbepaalde inhoud af te leveren. Noch zijn er

technisch valabele redenen om de productie van de tijdschriften onder strikte controle te centraliseren. Er zijn nog wel mensen die verbaasd kijken naar de integratie van technologie in literatuur, maar de drang naar technologische vernieuwing draagt weinig objectieve onoverkomelijke redenen aan om centraal te denken.

Integendeel, geef een tijdschrift de middelen om dissonant te zijn en blijven. Niets gezelliger dan stemmen die het oneens zijn met elkaar, die elkaars vel niet kunnen ruiken en die met woordelijk getrokken messen elkaar naar het literaire leven staan... om enkele minuten later samen nat te drinken en te verdrinken in reflecties over Dada. Inhoudelijke competitie zo je wilt. En als er op een zonnige dag een nieuw tijdschrift de kop opsteekt, is de last voor het tijdschrift plots bijzonder beperkt. Geef een tijdschrift een valabel beschrijvingsmodel, een digitale blauwdruk zo je wilt, en het tijdschrift hoeft zich niet langer zorgen te maken over archivering, back-ups en gehackte servers.

Schaalvergroting is hier niet verlaten, maar de pijlen worden gericht op de technisch en financieel zware taken. De bouwheer die creativiteit als drijfveer vooropstelt, kan dan maar best de controle verlaten en de technische middelen voorzien die toelaten creatief te blijven. Het snijdt geen hout om meer vogels te willen kweken door ze in een volière op te sluiten. Tijdschriften hebben geen baat laat staan behoefte aan een literaire volière, maar des te meer nood aan een wei met hoog gras. Creativiteit is immers dissonantie en dat kweekt het best in het wild.

Gierik & NVT is weldra digitaal dissonant

Het hoeft niet te verbazen, maar tijdens de redactievergadering in het Elzenveld waait er steevast een stevige wind aan sterke opinies. Het hoeft evenzeer niet te verbazen dat er voldoende lefgozerij aanwezig is om zelf bouwheer-in-het-klein te spelen. Dat we inderdaad reeds een blauwdruk voorzien, onder de vorm van een XML-schema, dat conform vigerende metadata standaarden de gehele database vertaalt in een voor een computer verstaanbare taal. Eigen aan *Gierik & NVT* kan u deze weldra bij de opening van ons nieuw digitaal portaal gratis en voor niets afhalen (en veranderen en verbeteren en ophangen in uw kamer). Net als dat we hard werken om het volledige archief van *Gierik & NVT* online te zetten, inclusief

de eerste, gestencilde uitgaven. Dat we back-ups organiseren en aan een standaardisatie van de naamgeving werken, dat we elk nieuw artikel democratisch en onmiddellijk ter beschikking stellen van ons leespubliek, dat we een aangepaste versie gebouwd hebben voor smartphones en tablets, dat we alvast een archiverende functie ingebouwd hebben... toont alvast dat een bouwheer niet rijk hoeft te zijn om stevige gebouwen neer te poten. Maar daarmee is uw stoep natuurlijk niet gekuist. U mag dan ook steeds aan onze deur kloppen om het systeem te lenen en samen bouwheer te spelen.

De dag van de lancering van de website is in zicht, bungelt in het voorjaar van 2012 aan een nieuw twijgje. Maar gezien dissonantie ook consonantie verdraagt, moet u nog even geduld hebben voor de violen gestemd en opgeblonken raken. Tot die dag, groeten wij u met veel plezier in print.

Dissonantie in het meervoud

We hopen van harte dat bovenstaande het literaire veld kan geruststellen. De digitale revolutie, die parallel bestaat met een geprinte versie, zal in het geval van *Gierik & NVT* zeker niet betekenen dat we onze creativiteit zullen verliezen. Sterker, het betekent dat we anderen uitnodigen gebruik te maken van wat *Gierik & NVT* reeds opgebouwd heeft. Zowel de archiverende functies, de sociale media, website, data standaardisatie en allerhande technische moeilijkheden staan vrij ter beschikking van iedereen met literaire of andere kunstzinnige interesse. ■

Genegen groet in naam van de redactie,
digitaal én versneden,

Verklaringen:

- *Aggregators*: een 'aggregator' is een website of programma dat de inhoud van meerdere websites inleest en bewaart in het eigen archief.
- *Batch imports*: 'batch imports' verwijst naar het importeren van een grote hoeveelheid aan artikels in een website of programma.
- *Beschrijvingsmodellen*: opdat data tussen verschillende websites en databanken automatisch gecommuniceerd kunnen worden, maakt men gebruik van beschrijvingsmodellen. Deze modellen beschrijven de data in de databases op een

gestandaardiseerde manier, zodat elke database 'weet' wat er automatisch geïmporteerd wordt.

- **Checksums:** een digitaal bestand is, net als een fysiek boek, onderhevig aan verval. Op geregelde tijdstippen worden er bijgevolg 'checksums' uitgevoerd. Dit is niets meer dan een controlegetal van een bestand en laat toe om fouten in bestanden tijdig te detecteren.

- **Data conversies:** een digitaal bestand kan na verloop van tijd onleesbaar worden. Dit door o.a. de nodige software die niet langer beschikbaar is om het bestand te lezen. Bestanden in een digitaal archief worden bijgevolg omgevormd tot nieuwere en leesbare formaten.

- **Drupal:** dit content management system (cf. CMS) is een uiterst flexibel, robuust en schaalbaar systeem om websites te maken die verder reiken dan standaard websites.

- **OAI PMH:** de protocollen binnen OAI-PMH (Open Archives Initiative-Protocol for Metadata Harvesting) zijn een standaardpakket afspraken om metadata tussen collecties uit te wisselen.

- **Rendering:** elke internetbrowser (en andere software) heeft een specifieke manier hoe de HTML-code visueel wordt voorgesteld op het computerscherm. Deze 'rendering' verschilt bijgevolg van browser tot browser.

- **RSS-feeds:** een RSS-feed is een XML-bestand dat door een programma ingelezen kan worden en dat de gebruiker informeert over welke nieuwe items er op een website geplaatst werden.

- **Torrents:** een manier om grote digitale bestanden uit te wisselen.

- **XML:** de eXtensible Markup Language (XML) is een programmeertaal die vaak gebruikt wordt om bestanden tussen twee of meerdere databases uit te wisselen.

- **XML-containers:** een XML-container is een digitale container die alle metadata en andere informatie in een XML-bestand bewaart.

- **XML-outputs:** een XML output geeft in een XML bestand alle informatie die in de database verscholen zit. Zulke XML-output wordt vaak gebruikt om data uit te wisselen met bv. aggregators.

Herken je je passie...

...in bovenstaande tekst en ben je op de hoogte van enkele, of alle technische aspecten die erin aan bod komen?

Dan geven we je graag de kans om mee geschiedenis te schrijven. Je kunt *Gierik&NVT* of anderen ondersteunen door artikels te plaatsen op de Drupalwebsite, back-ups te organiseren, sociale media op te volgen. Je kunt ook het volledige pakket op een ander tijdschrift toepassen.

Een buitenkans, denk je? Neem dan snel contact met Guy Commerman, redactiesecretaris van *Gierik&NVT*